

Голіков С. С.
аспірант кафедри фінансів економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Golikov S. S.
Post-graduate student of the Department of Finance, Faculty of Economics,
Taras Shevchenko Kyiv National University

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДНИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF TAX SECURITY OF UKRAINE AS PART OF FINANCIAL SECURITY

Анотація. У роботі розглянуто перспективи розвитку податкової безпеки України через її складові механізми: податкове регулювання, податкове адміністрування, податковий контроль, податкове планування та податковий менеджмент. Для посилення дії кожного з механізмів необхідна тісна співпраця між усіма державними органами влади, що підвищить рівень податкової безпеки держави.

Ключові слова: податки, податкова безпека, податкова система, фінансова безпека, податкові ризики.

Вступ та постановка проблеми. Починаючи з 2016 р. українська економіка має певні ознаки соціально-економічної стабілізації, що означає необхідність її подальшого забезпечення та досягнення стійкого зростання прискореними темпами в найближчій перспективі. Хоча в реалізації цього завдання є проблема – обмежені бюджетні можливості [2]. Через неефективне, нецільове та неефективне використання бюджетних коштів відбувається їх розпорощення. У результаті заплановані сфери недофінансуються та не досягається необхідний результат. Слід запроваджувати належне регулювання та систему контролю й аудиту використаних коштів. Окрім того, бюджетні кошти мають використовуватися лише за призначенням та на пріоритетні напрями. Можливість швидкого інфляційно-девальваційного нарощення доходів бюджету, який використовувався у 2015 р., нині є політично неприйнятним. Необхідно досягнути неінфляційного розширення бази оподаткування та разом із тим не збільшити навантаження на платників податків. Окрім того, нагальна потреба в консолідації зумовлена значним борговим навантаженням на бюджет, тому слід виокремити такі податкові механізми, які зможуть відновити соціально-економічне становище країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перспективи розвитку фінансової безпеки стали предметом дослідження багатьох як вітчизняних (О. Барановського [4], О. Баранецької [3], В. Бегми, Ю. Бережної, В. Білостоцької, В. Іщенка [8], В. Задорожного, Я. Жаліла, О. Ляшенко, В. Мартинюка, А. Мокія, Ю. Полянської, А. Соколовської, А. Сухорукової [15]), так і зарубіжних (О. Ареф'єва, Ш. Бланкарта, І. Джубека, В. Кашина, С. Кожея, Д. Олвея, В. Пономарьова, Дж. Стігліца, І. Тимофєєвої, Д. Тихонова та В. Фехлера) вчених-економістів. Останнім часом зростає інтерес до ще одного складника фінансової безпеки – податкової безпеки. Учені обґрунтовують сутність поняття «податкова безпека», досліджують основні ризики та загрози податкової безпеки, пояснюють взаємовплив кожного складника фінансової безпеки і податкової безпеки, що дає змогу здійснювати аналітичну характеристику поточного стану податкової безпеки України. Втім, високо оцінюючи внесок учених, треба зазначити, що недостатню увагу приділено дослідженню перспектив розвитку податкової безпеки як складника фінансової безпеки.

Метою даної роботи є розгляд перспектив розвитку податкової безпеки України через її складники: податкове регулювання, податкове адміністрування, податковий контроль, податкове регулювання та податковий менеджмент.

Результати дослідження.

На нашу думку, для гарантування та зміцнення податкової безпеки має бути реалізована зважена податкова політика уряду щодо забезпечення ефективного стратегічного управління податковою безпекою країни та сформований сприятливий податковий простір. Дієвість та ефективність стратегічного управління податковою безпекою мають базуватися на загальних принципах управління країною: необхідно створювати такі умови та забезпечувати такі засоби, які дадуть змогу реалізувати поставлені цілі та бажані тенденції розвитку податкової системи [9].

Перспективи розвитку податкової безпеки слід розглядати через її складники.

1. Податкове регулювання – заходи непрямого впливу на економічно-соціальні процеси шляхом зміни видів податків, їх ставок, запровадження податкових ставок та пільг, зміна рівня оподаткування та розмірів відрахувань до бюджету [8].

Основними заходами податкового регулювання мають бути:

1) Пожвавлення інвестиційного та інноваційного становища шляхом внесення змін до механізму оподаткування прибутку підприємств. Нині чи не єдиним джерелом фінансування для розширення діяльності підприємств є власний прибуток, оскільки у кредитних грошей висока вартість, а іноземні інвестиції мають обмежену кількість. Рівень зносу основних засобів на 01 січня 2016 р. становить 60,1% [11]. Хоча даний показник не є максимальним за останні п'ять років (у 2014 р. цей показник становив критично високий відсоток – 83,5%), проте необхідно якнайшвидше покращувати становище, яке склалося. Для прикладу, можна перейти на естонську модель оподаткування розподіленого прибутку, що передбачає сплату податку на прибуток лише під час його розподілу, що дасть можливість підприємству використати отриманий прибуток для рефінансування. Дана система могла б не лише дати гарні результати для розвитку економіки та залучити іноземні інвестиції до держави, але й вирішити декілька нагальних проблем:

– активізувати внутрішній інвестиційний ресурс, що стало б передумовою припливу зовнішнього інвестування, шляхом звільнення від оподаткування реінвестованого прибутку невеликих за прибутками підприємств – до 5 млн. прибутку на рік;

– полегшити процеси адміністрування та документообігу;

– показати економічну привабливість переходу зі спрощеної системи оподаткування на загальну.

2) Збільшення акцизних податків до рівня країн Європейського Союзу, проте спочатку необхідно підняти рівень життя населення до європейського. Такі плани підвищення акцизів необхідно анонсувати основним виробникам та постачальникам відповідних галузей, оскільки вони є історично найбільші платників податків.

3) Підтримка податкових заходів грошово-кредитними інструментами, яка полягає у здешевленні вартості та збільшенні обсягів кредитування реального сектору, переході на безготівкові розрахунки, лібералізації валютного контролю. Максимальна сума готівкових операцій в Україні з 1 січня 2017 р. становить 50 тис. грн., це приблизно 1 650 євро [12]. У Франції, Італії та Португалії цей ліміт становить 1 тис. євро, у Греції – 1,5 тис. євро, в Іспанії – 2,5 тис. євро, у Німеччині – 5 тис. євро. Європейські країни використовують ліміти переважно для боротьби із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Готівкові кошти є чинником існування тіньової економіки, корупції та злочинності.

4) Підтримка дієвості методів податкового стимулювання, оскільки використання традиційних інструментів неефективне за наявних адміністративних бар'єрів. Усі дії стосовно зниження ставок податку на прибуток фізичних осіб до 18%, податку на прибуток із 25 до 18%, запровадження податкових пільг окремим галузям та регіонам не призвели до зменшення тінізації економіки, збільшення інвестицій та інновацій в економіці.

5) Держава має не лише оподатковувати використання землі заради фіскальної мети, а й спрямовувати кошти на підтримку її родючості. Такий самий підхід повинен використовуватися й до оподаткування за використання природних ресурсів: необхідно заохочувати людей використовувати відновлювальні ресурси. Стосовно зборів за перенаселення, то такої проблеми в Україні нині не існує, оскільки в останнє десятиріччя можна спостерігати суттєве зменшення кількості населення [15]. Проте повністю відкинути цю ідею не варто, оскільки ми можемо спостерігати суттєве перенаселення окремих міст, особливо міст-мільйонників.

6) У державному управлінні присутній принцип нелінійності, що означає необхідність усім суб'єктам господарювання враховувати особливості управління режимів при владі та врахування ритмів впливу на об'єкти управління з ритмами внутрішніх та зовнішніх соціально-економічних систем [14].

Наявним прикладом нелінійності є крива Лафера, яка показує пряму залежність величини податкових надходжень від розміру ставки оподаткування. Згідно з дослідженнями економіста, чим нижчі ставки податків, тим більші стимули до праці у населення, зростають заощадження, збільшуються інвестиції, підприємства вкладають більше коштів у вдосконалення та покращення виробничих процесів, що в результаті збільшує величину податкових надходжень до бюджету та збільшує суму ВВП. Незважаючи на зменшення ставок податків, податкові надходження не лише не зменшуються, а й можуть досягнути своїх максимальних величин [10].

7) Запровадити нову модель оподаткування прибутку підприємств шляхом використання математично-аналітичних розрахунків фінансових та економічних показ-

ників для побудови моделей поведінки підприємств (за умови введення податку на введений капітал) із використанням досвіду та експертизи фахових вітчизняних економістів, бухгалтерів та аудиторів для винайдення недоліків моделі та їх вирішення.

2. Податкове адміністрування – управління діяльністю податкових органів стосовно здійснення податкового контролю та збору податків.

Основними заходами податкового адміністрування мають бути:

1) Вдосконалення електронного спілкування платників із податковими органами шляхом використання онлайн-ресурсів щодо податкових питань.

2) Підвищення простоти податкової звітності, декларацій та документообігу.

3) Збільшення ефективності оскарження рішень податкових органів шляхом установаження однорівневої процедури.

4) Покращення системи електронного адміністрування ПДВ, особливо в частині зменшення величини заморозки оборотних коштів шляхом використання банківських гарантій, підвищення штрафів за невчасну реєстрацію постачальниками податкових декларацій у декілька разів, можливість реєстрації податкових накладних протягом 365 днів та підвищення прозорості формування реєстру на відшкодування ПДВ.

5) Покращення діяльності митниць через спрощення митних процедур, повна електронізація усіх наявних сервісів, завершення запуску «Єдиного вікна», продовження побудови інфраструктури, зменшення корупційного ризику тощо. Крім того, слід активно використовувати позитивний світовий досвід стосовно автоматичного обміну інформацією з митними органами інших держав, інтегративне управління всіма митними пропусками та запровадити інститут митного аташе для перевірки справжності цін увізних товарів.

6) Погодження єдиної концепції вдосконалення організаційної структури митниці між усіма сторонами, залученими у процес, та використання найкращого досвіду країн-сусідів з Європейського Союзу. Крім того, необхідне поліпшення матеріальної та технічної бази податкових органів через максимальне використання грошової допомоги з інших країн.

3. Податковий контроль – заходи контролюючих органів щодо правильності, своєчасності та повноти сплати податків і зборів [7].

Основними заходами податкового контролю мають бути:

1) Покращення ризик-орієнтації системи митного та податкового контролю для мінімізації суб'єктивізму. Необхідно зменшувати кількість перевірок. Це необхідно і бізнесу, і державі в частині економічних ресурсів.

2) Активне використання податкової амністії у формі «нульової декларації» із подальшою можливістю застосування непрямих методів контролю над відповідністю доходів та витрат населення. Проте спершу варто випробувати систему на державних службовцях різних рівнів.

3) Боротьба з контрабандою на митниці та митними правопорушеннями. Саме контрабанда є найбільшим викликом для податкової служби, яка самостійна не може її подолати. Для ефективної боротьби необхідне цілеспрямоване втручання не тільки прикордонних та податкових служб, але й влади, правоохоронних органів та місцевих органів управління.

4) Інтегрувати митні та податкові бази даних в єдину інтегровану систему, що дасть змогу контролювати не сам факт перетину кордону вантажем, а й для контролю всього ланцюгу доставки товару до кінцевих споживачів. Це не тільки дасть змогу покращити контроль, а й

пришвидшить митне оформлення, підвищить довіру до контролюючих органів та їх ефективність.

4. Податкове планування – діяльність із розроблення та використання заходів, спрямованих на задоволення інтересів між державою та підприємствами [6].

Основними заходами податкового планування мають бути:

1) Дотримання стабільності бюджетного та податкового законодавства за розвитку середньострокового планування та прогнозування. Останнім часом деякі рішення приймаються та скасовуються через недостатнє фінансове та економічне обґрунтування, переважно це робиться для досягнення податкової збалансованості. Наприклад, у 2016 р. був інцидент скасування податкового повідомлення рішення сплати транспортного податку в сумі 25 тис. грн. через порушення термінів ухвалення змін у законодавстві. Таким чином, мета планування – генерація виважених та обґрунтованих управлінських податкових рішень. Такі дії нададуть позитивний сигнал інвесторам та підприємцям стосовно передбачуваності податкової політики держави. Як відомо, гроші люблять тишу, а капітальні інвестиції передбачають досить тривалий термін реалізації. Тобто прогнозованість податкового курсу країни дасть основу для розроблення та впровадження реалістично окупних бізнес-ідей.

2) Уведення мораторію на зміну податкових ставок, особливо бюджетоутворюючих та ЄСВ.

5. Податковий менеджмент – сукупність прийомів та методів організації податкових відносин для підвищення їх ефективності [5].

Основними заходами податкового менеджменту мають бути:

1) Уникнення дублювання функцій шляхом передачі функцій контролю від районного до обласного рівня. Таким чином, локальними завданнями будуть роз'яснення, консультування та надання сервісних послуг.

2) Збільшити відповідальність працівників податкових органів за незаконні дії або бездіяльність.

3) Слід закріпити ключові показники ефективності роботи податкових органів у спеціальній програмі, яка буде

включати не тільки успішний вітчизняний досвід та рекомендації українських експертів, а й напрацювання закордонних колег. Ці показники мають бути прості, прозорі та реалістичні для досягнення. Нині доречно лише відібрати перевірені показники з міжнародної практики та ті, які підходять для наших реалій. Наприклад, показник податкової культури держави (питома вага виграних позовів до загальної кількості) та населення (добровільна кількість сплачених податків до їх загальної кількості). Крім того, Україні у виборі та контролі над такими показниками має допомогти співпраця з Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ.

4) Необхідно ліквідувати податкову міліцію, а створити на її місці службу з фінансових розслідувань, яка має отримати для ефективної та оперативної діяльності повноваження Державної фіскальної служби, служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ.

5) Необхідно підвищити оплату праці співробітникам податкових органів, адже фінансова мотивація є визначальною. Наприклад, оплата праці спеціалістів високого рівня у фінансовому секторі є в півтора-два рази вища, ніж у податковому секторі. Крім того, підвищення оплати праці зможе стати суттєвим заходом зі зниження рівня корупції. Така практика є загальносвітовою.

6) Необхідно проводити роз'яснювальні кампанії за результатами проведених податкових реформ, збільшити інформаційну наповненість електронного сайту Державної фіскальної служби, зокрема в частині формування податкових надходжень.

Висновки. Таким чином, у процесі підвищення дієвості та ефективності механізмів податкової системи треба спростити та автоматизувати податкове адміністрування, що підвищить дієвість податкового адміністрування, збільшить цілеспрямованість податкового регулювання та значно зменшить навантаження на податковий менеджмент. Ефект синергії за одночасного вдосконалення кожного складника податкової безпеки допоможе відновити соціальний та економічний розвиток держави, зміцнить як фінансову, так і податкову безпеку країни у стратегічній перспективі.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.
2. Баранецька О.В. Аналіз бюджетотворення в Україні / О.В. Баранецька, Я.Г. Бучковська // Економіка та держава. – 2016. – № 8. – С. 79–84.
3. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / О. Баранецька // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83–87.
4. Барановський О.І. Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів : [монографія] / О.І. Барановський. – К. : УБС НБУ, 2014. – 831 с.
5. Варналій З.С. Економічна безпека : [навч. посіб.] / З.С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
6. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : [монографія] / М.М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
7. Іванов Ю.Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – С. 9–11.
8. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 35–40.
9. Кашин В.А. Податкова система: як її зробити більш ефективною? / В.А. Кашин // Фінанси. – 2008. – № 10. – С. 5–9.
10. Мартинюк В.П. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення : [монографія] / В.П. Мартинюк, О.В. Баранецька. – Тернопіль : Крок, 2015. – 206 с.
11. Наявність і стан основних засобів за видами економічної діяльності (КВЕД-2010) за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/nsoz/nsoz15_u.htm.
12. НБУ знизив до 50 тисяч гривень розрахунки готівкою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2017/01/3/7131544/>.
13. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>.
14. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1017/>.
15. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України : [монографія] / А.І. Сухоруков. – К. : НІПМБ, 2004. – 117 с.

Аннотация. В работе рассмотрены перспективы развития налоговой безопасности Украины через ее составляющие механизмы: налоговое регулирование, налоговое администрирование, налоговый контроль, налоговое планирование и налоговый менеджмент. Для усиления действия каждого из механизмов необходимо тесное сотрудничество между всеми государственными органами власти, что повысит уровень налоговой безопасности государства.

Ключевые слова: налоги, налоговая безопасность, налоговая система, финансовая безопасность, налоговые риски.

Summary. The purpose of the paper is to discuss the prospects of Ukraine's tax security development through its constituent mechanisms - tax regulation, tax administration, tax control, tax planning and tax management. It is necessary to have a close cooperation between all state authorities to increase the effectiveness of each mechanism is required and improve the level of tax security of the state.

Key words: taxes, tax security, tax system, financial security, tax risks.